

LA NARRACIÓ

1. CARACTERÍSTIQUES DEL GÈNERE NARRATIU

El text narratiu és el missatge en prosa destinat a un o a diversos receptors, organitzat a través d'un codi literari i que l'emissor situa en un context fictici. Presenta la història del conflicte d'un personatge. La història és una invenció de l'autor que imita la realitat: el lector no busca la veritat de l'obra, sinó la seva versemblança, perquè sap que és fictícia. D'altra banda, tota obra narrativa sempre presenta almenys un conflicte: una situació problemàtica que cal afrontar i, finalment, resoldre.

2. LES TÈCNIQUES NARRATIVES

En qualsevol novel·la trobem diferents tipus de tècniques o procediments narratius: la descripció, que caracteritza els personatges i els diversos elements que ambienten la història (objectes, paisatges, impressions, estats d'ànim...); el diàleg, que introdueix la veu dels personatges; i la narració, que exposa els fets i els esdeveniments de manera dinàmica.

La narració, el diàleg i la descripció es poden combinar de maneres diverses i cada obra o cada fragment pot ser redactat amb un procediment diferent. Aquests procediments donen lloc a tres estils bàsics: l'estil directe, l'estil indirecte i l'estil indirecte lliure.

- **Estil directe:** Procediment propi dels gèneres narratius pel qual la veu d'un personatge apareix reproduïda directament en el text sense la mediació d'un narrador. És el mode d'enunciació que implica directament destinador i destinatari i els protagonistes dialoguen o monologuen directament entre si: és la forma típica dels diàlegs, o fins i tot del monòleg o del soliloqui, en què el personatge dialoga respectivament amb un altre personatge, amb si mateix o amb un interlocutor absent. S'introdueix directament o mitjançant la fórmula *va dir*. El flux de la consciència també és una forma d'estil directe.
- **Estil indirecte:** Procediment propi dels gèneres narratius pel qual la veu d'un personatge apareix en el text reproduïda per la mediació d'un narrador que l'explica. És el mode de l'enunciat del discurs relatat. També s'anomena discurs narrat. S'introdueix mitjançant la fórmula *va dir que*.
- **Estil indirecte lliure:** Procediment propi dels gèneres narratius pel qual la veu d'un personatge apareix en el text inserida en el discurs del narrador, que li cedeix la paraula indirectament. És propi de la narrativa moderna.

Dues característiques tècniques presents en la prosa narrativa i fonamentals en el conte són la tensió narrativa i el clímax: la **tensió narrativa** consisteix en l'evolució de l'interès argumental, que pot ser lineal o gradual; el **clímax** és el punt més interessant de l'argument.

- La novel·la moderna presenta una sèrie de peculiaritats que, tècnicament, la diferencien del gènere clàssic:
- Les parts o els capítols, elements d'estructura externa, han deixat pas a la seqüència, que ateny a característiques d'estructuració interna, basada sovint en l'alternança de l'enfocament, variable en la forma de contrapunt.
- El detallisme descriptiu, el monòleg interior, el conductivisme d'influència cinematogràfica o la creixent tendència psicològica són altres procediments narratius importants en la novel·la moderna, que ha aportat una gran renovació estilística al llarg del segle XX.
- La barreja de veus narratives diferents en una mateixa obra és el tret més característic de la novel·la del segle XX.

3. L'ESTRUCTURA DE LA TRAMA.

En un text narratiu podem trobar diversos tipus de trama o estructura temàtica:

- **linial:** quan els elements se succeeixen ordenadament, seguint una relació de causa-efecte.
- **convergent:** quan els elements es concentren en un punt donat del text.
- **concèntrica:** quan els elements giren a l'entorn d'un nucli temàtic principal.

- **caòtica o dispersa**: quan no existeix una pauta concreta i explícita de concatenació i ordenament dels elements.
- **oberta**: quan els elements, tot i seguir una pauta concreta i explícita, lògica, no es troben en una conclusió.

Hi ha trames que presenten la història narrada amb principi, nus i desenllaç. Les novel·les que presenten aquesta estructura donen als lectors informació sobre allò que passa als seus personatges. S'anomenen **novel·les tancades**. Altres novel·les, en canvi, relaten episodis o aventures que no formen una acció única, o que la deixen sense final: són les anomenades **novel·les obertes**.

4. EL PUNT DE VISTA

El punt de vista, identificat sovint amb la focalització, és l'angle de visió des del qual transcorre la narració, el punt on se situa el narrador per contar la història.

- **Focalització externa**: quan el focus que observa està situat en un punt exterior a la història. És una tècnica utilitzada sovint per iniciar capítols o introduir nous personatges i que comporta una certa objectivitat o un distanciament respecte dels personatges.
- **Focalització interna**: quan el focus que observa està situat en un punt interior (un personatge) de la història. És una tècnica que comporta una certa complicitat amb els personatges.

La focalització interna pot ser:

- **Fixa**, és a dir, única o immòbil, quan recau sempre sobre el mateix personatge. És la que s'usa en el monòleg interior.
- **Variable**, és a dir, diversa o mòbil, quan recau sobre diversos personatges, segons els episodis. S'estableix, aleshores, una gradació de forces de focalització i, consegüentment, uns personatges prenen més importància que altres.

Es poden produir alteracions en l'ús d'un punt de vista narratiu: la paralipsi, que consisteix en l'omissió d'un tipus d'informació que es nega al lector (per exemple, pensaments que farien endevinar el desenllaç abans d'hora); o la paralepsi, per la qual s'inclou un aprofundiment en la visió d'un personatge i es dóna d'aquesta manera una informació complementària no prevista.

5. EL NARRADOR O VEU NARRATIVA

És el mitjancer entre l'autor i el lector en l'acte de la comunicació literària. L'autor conta el relat a través d'una veu, segons diverses possibilitats tècniques.

El **narrador** és **extern** quan no coincideix amb cap dels personatges de la història. També rep el nom d'heterodiegètic o narrador-historiador. La narració és en tercera persona, i acostuma a buscar l'objectivitat.

Dins del narrador extern podem trobar diverses possibilitats:

- **Narrador omniscient**: és un narrador que té una visió àmplia i panoràmica, ho veu tot des de la mateixa distància, com si fos una ment superior o una mena de déu que coneix el passat, el present, el futur, els sentiments i els pensaments més íntims de tots els personatges, de manera que els controla i que domina tant les accions com la resta d'informació.
- **Narrador extern o observador**: és un narrador que dóna informació només a partir del que veu i sent i no pot reproduir pensaments si els personatges no ho diuen directament en presència seva.
- **Narrador-editor**: és el que explica uns fets que ha trobat escrits en un hipotètic manuscrit o document perdut, que a vegades no gosa reproduir literalment (El Quixot, per exemple). Aquesta fórmula permet a l'autor continuar gaudint de l'omnisciència sense que se'l pugui acusar de manipulador, ja que l'autor pot parlar de la seva pròpia història com si fos un lector més.

El narrador és **intern** quan esdevé un protagonista o personatge de la història. També rep el

nom d'homodiegètic o narrador actor. Predomina la narració en primera persona i s'acostumen a interpretar els fets de manera subjectiva.

Dins del narrador intern podem trobar diverses possibilitats:

- **Narrador protagonista** o autodiegètic: narrador en primera persona on el protagonista apareix com a responsable de la seva pròpia història. És dins d'aquest narrador on pot aparèixer el monòleg interior (tècnica mitjançant la qual es crea la il·lusió que un personatge expressa el seu pensament d'una manera directa).
- **Narrador testimoni**: el narrador és un personatge secundari que actua com a observador. Es caracteritza per la utilització de la primera persona, la descripció objectiva de l'escena, la interpretació subjectiva dels fets i el doble focus d'interès narratiu (el de la narració estricta i el de la personalitat del narrador).

Un cas extrem del narrador testimoni és la del narrador (testimoni) observador, que no intervé en els fets i que es pot confondre amb el narrador extern o observador. La diferència és que aquest, el narrador testimoni, utilitza la primera persona.

6. ELS PERSONATGES

Segons la importància que la seva presència té en el desenvolupament de l'argument, els personatges poden ser principals o secundaris.

- **Personatges principals**: són els que intervenen en l'acció amb més intensitat i tenen una influència decisiva en el desenvolupament de la història i en el desenllaç. Entre els principals, n'hi ha un que porta a terme l'acció principal, té la funció més rellevant en el desenvolupament de la història: és el protagonista. Sovint el protagonista té com a adversari un altre personatge de característiques oposades: és el seu antagonista.
- **Personatges secundaris**: són els que intervenen poc en el transcurs de la narració, o bé ho fan amb una certa intensitat, però en pocs episodis.

La caracterització dels personatges acostuma a ser diferent segons el tipus de novel·la. Per exemple, en les novel·les costumistes o en les de gènere policíac, el grau de desenvolupament dels personatges és menor que en les novel·les anomenades psicològiques. Així, pel que fa a la caracterització, els personatges poden ser plans o rodons.

- **Personatges plans**: són els que tenen una caracterització esquemàtica, com un esbós. queden definits amb un sol traç i es mantenen invariables en tota l'obra o experimenten petites modificacions. De vegades, la simplicitat de trets dels personatges plans fa que tinguin tendència a la caricaturització. entre els personatges que tenen aquest caràcter caricaturesc cal destacar l'antiheroi, personatge mediocre, mancat d'heroïtat i de valors superiors, que expressa la irracionalitat i la manca de sentit de la vida humana.

Personatges rodons: són els que estan definits amb molts trets i amb una gran complexitat psicològica: evolucionen al llarg de la narració i són densos, contradictoris i variables.

En algunes obres hi ha personatges que no responen al tipus d'individu amb trets humans; en aquest cas, es pot tractar d'un personatge col·lectiu o bé d'algun aspecte que ha adquirit un significat simbòlic i ha esdevingut un personatge.

- El **personatge col·lectiu** està format per un conjunt de persones, un poble sencer, una ciutat, etc. que actua com un personatge autònom més, i assumeix com a grup el que en altres casos recau en un sol individu (la burgesia catalana a La febre d'or, de Narcís Oller)
- Trobem un **personatge-natura** quan la natura és una referència simbòlica i rep un protagonista destacat; sovint incideix directament en l'argument, condiona l'estat d'ànim dels personatges o actua d'element aglutinador. En el Modernisme en general, i concretament a Solitud, podem observar el protagonisme que hi té la natura.

7. EL TEMPS

Tota novel·la se situa en un temps determinat, que pot ser passat, present o fins i tot futur. A més, aquests temps no són necessàriament excloents i poden conviure en la narració. Malgrat

tot, el temps que caracteritza el relat és el passat, pel fet que així se subratlla la distància entre el moment de la narració i els fets relatats.

Quan s'analitza el temps, s'han de diferenciar dos aspectes: el temps narratiu i el temps històric.

- El **temps narratiu** o literari: és el temps de la narració, en tant que obra de ficció, independentment del fet que la novel·la reproduïx o no el pas del temps de la realitat exterior. Dins del temps narratiu es pot diferenciar entre el temps de la història (aquell que ve delimitat per la successió cronològica dels fets narrats), i el temps del discurs o temps psicològic (aquell que ve delimitat pel record, l'evocació del passat o la reflexió).

Segons el tractament que rebí en la novel·la, el temps narratiu pot ser lineal, acronològic o retrospectiu.

- El **temps lineal** és la successió ordenada cronològicament de fets, accions i circumstàncies de la novel·la; els fets s'expliquen en l'ordre en què s'han produït. El temps lineal és objectiu i concorda amb el temps real exterior a l'obra literària. En general, la novel·lística tradicional es basa en un tractament del temps de caràcter lineal.
- La **acronologia** és el desordre cronològic deliberat amb què es pot presentar la narració. En aquest cas, és el lector qui reconstrueix mentalment l'ordre cronològic. La novel·lística del segle XX es caracteritza per l'alteració del tractament del temps juntament amb altres experimentacions.
- El **temps retrospectiu** és una evocació del passat des del present narratiu. el lligam entre els dos es fa mitjançant fórmules de transició i passatges que preparen els salts temporals. quan es confonen realitats i el passat substitueix sobtadament el present, s'utilitza la tècnica cinematogràfica del flash-back.

Si la història comença amb la trama o conflicte sense introducció, és a dir, *in media res*, l'ordre cronològic serà alterat; llavors, el temps narratiu podrà ser acronològic o retrospectiu.

- El **temps històric**: és l'època en què se situa l'acció. Aquesta con-textualització històrica pot aparèixer concretada implícitament o explícitament (se'ns pot donar una cronologia concreta, se'ns pot aventurar un esdeveniment històric concret, o bé haurem de deduir-la en funció dels costums, vestits o altres indicis presents en el text). Quan en un text no se'ns situen els esdeveniments en un temps històric concret parlem d'acronia.

Un dels aspectes temporals més significatius és la velocitat de la narració, que posa en relació el temps que duren els esdeveniments que succeeixen en la història (temps històric) i la materialització en el discurs (temps narratiu), en nombre de línies, paràgrafs o pàgines. Per a establir aquesta relació hi ha diversos mecanismes que poden deturar o alentir el temps (la descripció, la digressió, el flux de la consciència, etc) o bé accelerar-lo (síntesis, el.lipsis, etc):

- **Descripció**: recurs que té el discurs de suspendre la narració i descriure un lloc (topografia) o un personatge, atenent als seus aspectes físics (prosopografia) o psicològics o de caràcter (etopeia). La descripció serveix com a recurs per alentir o deturar el temps del relat en els textos narratius
- **Digressió**: recurs que consisteix a allunyar-se de l'assumpte principal en un discurs. En la narrativa ocasiona una alteració en el ritme del temps del relat.
- **El.lipsi**: tècnica de tractament del temps narratiu per la qual s'eliminen períodes de la història relatada i es controla la velocitat (per exemple, pot passar que en una novel·la s'acabi el primer capítol quan el protagonista té quatre anys i comenci el segon capítol quan en té deu). -Escena: fragments en els quals coincideix el temps de la història i el temps del discurs (per exemple, en els diàlegs).
- **Flux de la consciència**: correspon a la forma moderna del monòleg interior, que es caracteritza per l'emergència de l'inconscient a nivell textual.

- **Resum:** explicació abreujada, es tracten en poques línies un seguit d'esdeveniments.

Quan trobem alguns d'aquests mecanismes que alteren la durada de la història en relació amb el temps de lectura, parlem d'anisocronia.

8. L'ESPAI

L'espai és el marc ambiental en què es mouen els personatges i transcorren els fets; aquest marc pot ser real o imaginari. L'espai esdevé fonamental en les novel·les històriques o realistes.

9. ELS GÈNERES NARRATIUS

Conte: text narratiu de ficció, generalment breu, caracteritzat per la intensitat i l'esquematisme sintètic, per la visió parcial o fragmentària o centrada en un aspecte d'un tema, per la presentació dels fets en si mateixos sense preàmbuls i que tot conflueix de cara als fets que constitueixen el nervi del conte. Té menys varietat i matís que la novel·la, però té més contundència i força expressiva. Tradicionalment també, cal afegir-hi la finalitat clara de moralitzar i entretenir. L'extensió del conte literari no té uns límits rígids i sovint provoca confusions. No s'ha definit encara la diferència entre conte, narració llarga i novel·la curta. Algunes llengües com l'anglès s'han acostat a una terminologia més precisa: tale per a la narració breu, i short story per al conte llarg. Cal distingir entre el conte literari o culte (que troba els seus límits en extensió en la novel·la curta, i pot conrear diversos gèneres temàtics: el meravellós, el terror, etc.) i el conte tradicional o rondalla, lligat a les formes de tradició oral (que pot incloure els contes de fades o fantàstics, d'herois, etc.).

Faula: composició breu en vers o en prosa que pot estar formada per un sol episodi, els protagonistes de la qual són animals o éssers inanimats, i que comporta un ensenyament exemplar.

Llegenda: es tracta d'una narració, generalment de caràcter popular, que conté un nucli temàtic de tradició històrica, però reinterpretat, magnificat, per la imaginació o per males interpretacions, rumors o per la suggestió de l'excepcionalitat dels fets. Es presenten normalment reunides en cicles, a l'entorn de protagonistes (Jaume I, Joan Garí...)

Novel·la: gènere narratiu de ficció, d'extensió regular o llarga, que modelitza en registre ficcional els conflictes i les tensions de l'ésser humà inserit en la història i en el si d'una comunitat. És un gènere de definició complexa perquè va néixer i es va desenvolupar al marge de la preceptiva i de l'anomenada literatura culta, per la qual cosa es va diversificar des del principi, i va admetre tota mena de possibilitats i recursos discursius.

La novel·la és enunciada per un narrador, que és una entitat ficcional instruïda per l'autor. A la novel·la sempre hi ha algú, alguna instància, que relata (que pertany al món de ficció instaurat i que, per tant, no és l'autor), encara que el narrador no sigui una figura explícita. I, en elegir la figura del narrador, l'autor selecciona també una sèrie d'estratègies discursives, que són aquelles a través de les quals convertirà la història en trama.

En la novel·la es desenvolupa una acció relativament extensa, que pot tenir ramificacions secundàries o altres accions encaixades. Els intèrprets de l'acció són els personatges, que són presentats mitjançant diverses tècniques possibles de caracterització. I aquesta acció, que es relata des d'un temps concret mitjançant la instància narrativa, es desenvolupa en unes coordenades d'espai i temps.

- novel·la **curta:** gènere novel·lístic d'extensió breu, caracteritzat per l'existència d'una acció que es desenvolupa generalment amb ritme àgil, de forma condensada i tendint a un desenllaç únic. Una de les seves característiques bàsiques és la concentració temàtica i un tractament del temps que tendeix a la linealitat.
- novel·la d'aprenentatge: gènere novel·lístic en el qual es narra la història d'un personatge al llarg de la seva formació intel·lectual, moral o sentimental, entre la joventut i la maduresa.
- novel·la **d'aventures:** gènere novel·lístic caracteritzat pel viatge i la consecució d'aventures en terres remotes, amb episodis i incidents agitats. A partir del s.XIX té un

gran impuls, abandona les seves implicacions amb el gènere sentimental i es diversifica: novel·la d'aventures marineres (Moby Dick), viatges a indrets imaginats (Robinson Crusoe, novel·les de J.Verne,...).

- novel·la **de cavalleries**: gènere novel·lístic d'origen medieval que neix al voltant del món de la cavalleria i en tracta els tòpics. El protagonista o heroi és el cavaller, que lluita per una dama i pels valors cristians.
- novel·la de **ciència-ficció**: gènere novel·lístic que consisteix a explorar indrets possibles des del punt de vista científic, però encara no (o potser mai) imaginables com a reals.
- novel·la **de costums**: gènere novel·lístic de caràcter realista que s'interessa per recollir unes formes de vida i uns costums, rurals o urbans, que estan en un període crític o a punt de desaparèixer. És propi del s. XIX.
- novel·la **epistolari**: gènere novel·lístic anomenat així a causa de la tècnica d'escriptura. En un principi és una derivació de la novel·la sentimental. Es caracteritza per la subjectivitat de la visió, ja que totes les opinions i impressions passen per la focalització del subjecte ficcional que escriu les cartes.
- novel·la **gòtica**: gènere novel·lístic d'origen anglès, pre-romàntic, que consisteix a desenvolupar una història de terror en escenaris truculents i carregats de misteri, com a castells de l'Edat Mitjana.
- novel·la **històrica**: gènere novel·lístic que té els seus precedents en el tipus de novel·la romàntica sobre fets històrics que publicà W.Scott. Situa l'acció en un context històric realista amb voluntat de recrear-ne l'ambient o reinterpretar el passat en els seus components socials, jurídics o culturals.
- novel·la **negra**: s'anomena així el gènere novel·lístic que deriva de la novel·la policíaca, que es comença a conrear als Estats Units amb una forta intenció de crítica dels valors socials, de la corrupció i de la violència institucional. El protagonista és generalment un antiheroi. Té un component elevat de sexe i violència i la resolució de l'enigma no sempre té relació amb el camí que segueix la justícia oficial.
- novel·la **picaresca**: gènere novel·lístic, generalment construït amb tècnica autobiogràfica, en què un individu de pocs escrúpols conta la història de les seves experiències. El protagonista és un antiheroi.
- novel·la **policíaca**: gènere novel·lístic que és articulada i mediatitzada pel punt de vista d'un subjecte (policia o detectiu) que segueix pistes i desxifra indicis (amb focalització interna), fins a arribar a un desenllaç, que comporta la solució d'un enigma.
- novel·la **realista**: gènere novel·lístic que rep la seva denominació a causa de la tècnica de representació utilitzada. El món ficcional realista representa el seu referent real i hi desenvolupa accions versemblants mitjançant el tractament de personatges i ambients que produeixen il·lusió de realitat. De la novel·la realista deriven una sèrie de ramificacions: la novel·la psicològica, la naturalista, la rural, la urbana, etc...
- novel·la **rosa**: gènere de caràcter sentimental, que relata els amors d'una parella, els quals acaben sempre amb final feliç.
- novel·la **simbòlica**: tipus de novel·la metafòrica que pot ser llegida en clau de símbol.

Rondalla: tipus de narració popular que combina elements fantàstics amb reals, destinada especialment a un públic infantil, amb una finalitat moralitzadora. Està lligada a les formes orals i es caracteritza per la simplicitat de la trama i per l'ús d'un llenguatge molt efectiu